

6 Psychische problemen

Gonneke Stevens

In onderzoek naar de gezondheid en het welzijn van jongeren is het relevant aandacht te besteden aan psychische problematiek, waarbij vaak een onderscheid wordt gemaakt tussen problemen met emoties (zoals angst en depressie), problemen met gedrag (agressiviteit, hyperactiviteit) en sociale problemen (problemen met leeftijdgenoten). Psychische problemen kunnen namelijk op zowel korte als langere termijn negatieve consequenties hebben voor jongeren. Naast het feit dat het levensgeluk van jongeren ernstig verstoord kan worden door deze problemen, vergroten deze onder meer de kans op een problematische schoolloopbaan en maatschappelijke carrière, op moeizame relaties en psychopathologie in de volwassenheid (Reef 2010; Rutter e.a., 2006).

Eerder HBSC-onderzoek heeft aangetoond dat het grootste deel van de jongeren in Nederland in de afgelopen tien jaar weinig psychische problemen laat zien (Vollebergh e.a., 2006; Van Dorsselaer e.a., 2010) en dit beeld van de Nederlandse jeugd wordt bevestigd in internationaal vergelijkend onderzoek (Currie e.a., 2012; Ravens-Sieberer e.a., 2008). Wel zijn er duidelijke verschillen in het psychisch functioneren tussen groepen jongeren waarneembaar, waarbij bijvoorbeeld laagopgeleide jongeren en jongeren uit onvolledige gezinnen een relatief groot risico lopen op psychische problemen (Van Dorsselaer e.a., 2010; Vollebergh e.a., 2006).

In het HBSC-onderzoek van 2013 is jongeren weer gevraagd naar de mate waarin zij bepaalde symptomen van psychische problemen vertonen of ervaren. Hierdoor kunnen we nagaan welke groepen jongeren anno 2013 een verhoogd risico lopen op deze problemen. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk een vergelijking gemaakt met de eerdere HBSC-onderzoeken van 2005 en 2009, waardoor eventuele veranderingen in psychische problematiek bij jongeren in Nederland in de afgelopen acht jaar zichtbaar worden. De landelijke overheid wil via de Stelselwijziging jeugd (de nieuwe Jeugdwet) inzetten op preventie van problemen en het versterken van de eigen kracht van de jeugdige en diens ouders (VWS, 2013). De kennis over determinanten van en mogelijke veranderingen in psychische problematiek bij jongeren geeft onder andere inzicht in welke groepen jongeren speciale aandacht van de overheid nodig hebben.

KERNCIJFERS

Sinds 2005 wordt de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) afgenomen in het HBSC-onderzoek (Goodman e.a., 1998). De SDQ is een goed instrument om psychische problemen op basis van zelfrapportage in kaart te brengen. In de afgelopen jaren is het onderzoek naar de betrouwbaarheid en validiteit van de SDQ sterk toegenomen, en werden studies verricht in tal van Europese en niet-Europese landen, waaronder Nederland (Goedhart e.a., 2003; Muris e.a., 2003). De SDQ maakt een onderscheid tussen vier typen problemen: emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdsgenoten. Voor elk type problemen kregen jongeren vijf uitspraken (items) voorgelegd, waarvan zij konden aangeven of deze wat betreft hun gedrag en gevoelens van de afgelopen zes maanden ‘niet waar’, ‘een beetje waar’ of ‘zeker waar’ waren. *Emotionele problemen* behoren tot het spectrum van de internaliserende stoornissen, zoals stemmingsstoornissen, angsten en psychosomatische klachten. De jongeren kregen bijvoorbeeld een uitspraak (item) voorgelegd als ‘Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen’. *Gedragsproblemen* betreffen symptomen van externaliserende stoornissen, variërend van agressief gedrag (vechten en boos worden) tot liegen en stelen. Het volgende item is bijvoorbeeld uitgevraagd: ‘Ik word erg boos en ben vaak driftig’. De probleemschaal *Hyperactiviteit* omvat aan aandachtsstoornissen verwante symptomen als gebrek aan concentratie, rusteloosheid en impulsiviteit. Een voorbeelditem is: ‘Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stilzitten’. De probleemschaal *Problemen met leeftijdgenoten* bestaat ten slotte uit items die wijzen op problemen met het aangaan van sociale relaties met leeftijdgenoten en problemen in de ontwikkeling van sociaal gedrag. Een voorbeelditem van deze schaal is: ‘Andere kinderen of jongeren pesten of treiteren mij’.

Voor elk type probleem zijn de vijf items bij elkaar opgeteld. Bij de presentatie van de resultaten van de SDQ in dit hoofdstuk is vervolgens gewerkt met afkappunten. In navolging van de aanbevelingen van Goodman (persoonlijke communicatie, 2005), is het afkappunt zo vastgesteld dat ongeveer 15 procent van de jeugdigen uit het HBSC onderzoek van 2005 een score boven dit afkappunt vertoonde. We hebben voor deze aanpak gekozen, omdat binnen Nederland nog geen gevalideerde afkappunten bestaan, terwijl deze aanpak het wel mogelijk maakt een vergelijking te maken tussen een relatief problematische en niet-problematische groep jongeren. Jongeren die hoger scoren dan dit afkappunt, beschouwen we dus als jongeren met een relatief hoge score op de betreffende schaal.

Tabel 6.1 Psychische problemen (% met veel problemen) naar onderwijstype (basisonderwijs n= 1597, voortgezet onderwijs n= 5571), sekse en leeftijd

	Basisonderwijs			Voortgezet onderwijs								
	Totaal BO			Totaal VO			12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	
	J	M ¹	Tot	J	M ¹	Tot ²						
<i>Probleemschalen</i>												
Emotionele problemen	9.1	21.7*	15.4	9.4	31.0*	20.0	16.5	20.6	20.0	21.5	21.6	
Gedragsproblemen	17.0	10.2*	13.6	15.2	11.3*	13.3	11.2	15.0	13.6	11.5	16.4	
Hyperactiviteit	25.7	22.3	24.0	27.1	27.5	27.3	24.9	28.1	25.9	28.0	31.3	
Problemen met leeftijdgenoten	14.4	14.3	14.3	13.1	12.3	12.7	10.3	12.8	11.9	12.7	19.1	
Totale probleemscore³	17.3	17.5	17.4	16.0	24.1*	20.0	17.0	21.5	19.0	20.1	24.0	

¹ * = verschil tussen jongens en meisjes significant (BI niet overlappend, zie H1)

² vet = verschil tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs significant (BI niet overlappend)

³ totale score is gebaseerd op de som van de vier probleemschalen (emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten)

Meisjes op zowel de basisschool als het voortgezet onderwijs laten veel meer emotionele problemen en minder gedragsproblemen zien dan jongens (zie tabel 6.1). Meisjes op het voortgezet onderwijs rapporteren zelfs meer dan drie keer zo vaak emotionele problemen dan jongens. Zij scoren eveneens hoger op de totale probleemschaal. Voor hyperactiviteit en voor problemen met leeftijdgenoten rapporteren jongens en meisjes echter evenveel problemen, zowel op de basisschool als op het voortgezet onderwijs.

Significante leeftijdsverschillen zijn alleen gevonden voor problemen met leeftijdgenoten: 16-jarigen rapporteren dit type problemen vaker dan de 12- tot en met 15-jarigen. Hoewel er geen samenhang is gevonden tussen leeftijd en emotionele problemen, wijzen de percentages in deze tabel wel op een toenemend niveau van emotionele problemen met de leeftijd van de leerlingen. De mogelijke leeftijdsverschillen in emotionele problemen lijken ook zichtbaar in de bevinding dat emotionele problemen vaker voorkomen op het voortgezet onderwijs dan op de basisschool.

VERSCHILLEN NAAR ETNICITEIT, SCHOOLNIVEAU, GEZINSWELVAART EN GEZINSVORM

Etniciteit

Leerlingen met een autochtone en met een niet-westerse allochtone afkomst laten een vergelijkbaar niveau van emotionele problemen zien (tabel 6.2). Allochtone scholieren op de basisschool rapporteren echter aanzienlijk vaker gedragsproblemen dan hun

autochtone leeftijdgenoten, maar deze verschillen niet zijn gevonden bij jongeren op het voortgezet onderwijs. Hyperactiviteit wordt daarentegen vaker gerapporteerd door autochtone leerlingen, zowel op de basisschool als op het voortgezet onderwijs. Ten slotte geven allochtonen op de basisschool en op het voortgezet onderwijs vaker aan problemen met leeftijdgenoten te hebben dan jongeren van autochtone komaf.

Tabel 6.2 Psychische problemen (% met veel problemen) naar etniciteit en schoolniveau (alleen voortgezet onderwijs), (basisonderwijs n= 1597, voortgezet onderwijs n= 5571)

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs					
	Etniciteit		Etniciteit		Schoolniveau ¹			
	autochtoon	allochtoon ²	autochtoon	allochtoon ²	VMBO-b	VMBO-t	HAVO	VWO
<i>Probleemschalen</i>								
Emotionele problemen	15.6	14.1	20.0	18.8	22.9	20.1	19.2	17.8
Gedragsproblemen	12.2	19.8*	12.5	16.2	20.5 ^a	15.2 ^a	10.0 ^b	7.6 ^b
Hyperactiviteit	26.4	15.7*	28.5	21.4*	33.1 ^a	31.4 ^{ab}	24.4 ^{bc}	20.1 ^c
Problemen met leeftijdgenoten	12.4	21.1*	11.8	16.5*	19.1 ^a	14.2 ^{ab}	10.2 ^{bc}	7.5 ^c
Totale probleemscore³	17.7	17.8	19.7	20.1	28.2 ^a	22.6 ^a	16.1 ^b	13.1 ^b

¹ verschillende superscripten: verschillen tussen de schoolniveaus significant (BI niet overlappend, zie H1)

² * = verschil tussen autochtoon en allochtoon significant (BI niet overlappend)

³ totale score is gebaseerd op de som van de vier probleemschalen (emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten)

Schoolniveau

Er is een sterke samenhang tussen schoolniveau en psychische problemen (tabel 6.2). Behalve voor emotionele problemen, rapporteren jongeren minder psychische problemen naarmate ze een hoger schoolniveau volgen. De verschillen in psychische problemen zijn het grootst tussen leerlingen van het VMBO-b en het VWO. Het meest opvallend is het verschil in gedragsproblemen: leerlingen op het VMBO-b rapporteren bijna drie keer zo vaak gedragsproblemen in vergelijking met VWO-leerlingen.

Gezinswelvaart

Alleen in het voortgezet onderwijs rapporteren leerlingen uit minder welvarende gezinnen vaker psychische problemen (tabel 6.3). Jongeren uit gezinnen met een hoog welvaartsniveau rapporteren minder vaak emotionele problemen, gedragsproblemen, problemen met leeftijdgenoten en totale problemen dan jongeren uit gezinnen met een laag welvaartsniveau. De laatste groep jongeren heeft bijvoorbeeld ruim twee keer zo vaak problemen met leeftijdgenoten dan jongeren met een hoge gezinswelvaart. Er zijn geen verschillen in hyperactiviteit.

Jongeren met een gemiddelde gezinswelvaart vertonen minder problemen met leeftijdgenoten dan jongeren met een lage gezinswelvaart, terwijl voor de andere psychische problemen geen verschillen naar voren komen tussen beide groepen. De verschillen met jongeren met een hoge gezinswelvaart zijn groter: jongeren met een gemiddelde gezinswelvaart hebben meer emotionele problemen, problemen met leeftijdgenoten en totale problemen in vergelijking met jongeren met een hoge gezinswelvaart.

Tabel 6.3 Psychische problemen (% met veel problemen) naar gezinswelvaart en gezinsvorm, (basisonderwijs n= 1597, voortgezet onderwijs n= 5571)

	Basisonderwijs					Voortgezet onderwijs				
	Gezinswelvaart ¹			Gezinsvorm		Gezinswelvaart ¹			Gezinsvorm	
	laag	midden	hoog	onvolledig	volledig ²	laag	midden	hoog	onvolledig	volledig ²
<i>Probleemschalen</i>										
Emotionele problemen	18.4	15.9	13.2	20.5	13.9*	26.0 ^a	21.5 ^a	15.3 ^b	26.3	17.8*
Gedragsproblemen	17.0	13.1	13.0	22.3	11.0*	17.1 ^a	13.5 ^{ab}	11.5 ^b	18.9	11.3*
Hyperactiviteit	22.9	23.8	24.7	28.9	22.5	26.2	28.4	25.7	33.9	25.0*
Problemen met leeftijdgenoten	15.5	14.0	14.4	18.7	13.0	21.1 ^a	13.1 ^b	8.9 ^c	16.1	11.5*
Totale probleemscore³	19.2	17.8	16.0	24.5	15.3*	26.0 ^a	21.5 ^a	15.1 ^b	27.2	17.5*

¹ verschillende superscripten: verschillen tussen de groepen (gezinswelvaart) significant (BI niet overlappend)

² * = verschil tussen onvolledig en volledig gezin significant (BI niet overlappend)

³ totale score is gebaseerd op de som van de vier probleemschalen (emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten)

Gezinsvorm

Leerlingen uit volledige gezinnen laten over het algemeen minder psychische problemen zien dan leerlingen uit onvolledige gezinnen. Zo rapporteren basisschoolleerlingen uit onvolledige gezinnen vaker emotionele problemen, gedragsproblemen (twee keer zo vaak) en totale problemen dan basisschoolleerlingen uit volledige gezinnen. Voor leerlingen op het voortgezet onderwijs zijn verschillen gevonden voor alle problemen: het deel uitmaken van een onvolledig gezin vergroot niet alleen het risico op emotionele problemen, gedragsproblemen, en totale problemen, maar ook op hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten.

MULTIVARIATE ANALYSES

In Tabel 6.4 is de samenhang tussen de verschillende achtergrond variabelen (leeftijd, sekse, schoolniveau, etniciteit, gezinswielvaart en gezinsvorm) en psychische problematiek weergegeven. Ook wanneer rekening gehouden wordt met alle andere achtergrondvariabelen, zijn aanzienlijke opleidingsverschillen in psychische problematiek zichtbaar voor vier van de vijf typen psychische problematiek. Zoals hierboven reeds aangegeven zijn de verschillen in psychische problematiek tussen VMBO-b- en VWO-leerlingen het grootst. Ook de sekseverschillen in emotionele problemen, gedragsproblemen en totale problemen komen naar duidelijk naar voren in deze analyses: meisjes laten aanzienlijk meer totale problemen en emotionele problemen zien (meisjes hebben bijna vier keer zoveel kans op emotionele problemen dan jongens), terwijl jongens meer kans hebben op gedragsproblemen dan meisjes. Behalve voor problemen met leeftijdgenoten, is de kans op psychische problemen voor leerlingen uit onvolledige gezinnen ongeveer anderhalf keer zo groot dan voor leerlingen uit volledige gezinnen.

Tabel 6.4 Psychische problemen: samenhang met leeftijd, sekse, schoolniveau, etniciteit, gezinswielvaart en gezinsvorm (multivariate logistische regressie, odds ratio's, voortgezet onderwijs, n= 5571)

	Emotionele problemen	Gedrags problemen	Hyperactiviteit	Problemen met leeftijdgenoten	Totale probleemscore
	OR	OR	OR	OR	OR
Leeftijd	1.08**	1.00	1.04	1.09*	1.04
Sekse - jongen (ref. meisje)	0.24**	1.50**	0.98	1.17	0.63**
Schoolniveau					
VWO	1	1	1	1	1
HAVO	1.02	1.37	1.27	1.35*	1.23
VMBO-t	1.03	2.15**	1.81**	1.83**	1.79**
VMBO-b	1.23	2.95**	2.03**	2.39**	2.41**
Etniciteit - allochtoon (ref. autochtoon)	0.76*	1.21	0.63**	1.24	0.85
Gezinswielvaart					
hoog	1	1	1	1	1
midden	1.33**	1.02	1.02	1.30*	1.29**
laag	1.46**	1.06	0.82	1.97**	1.30
Gezinsvorm - onvolledig gezin (ref. volledig gezin)	1.45**	1.57**	1.49**	1.18	1.49**

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

Ook voor gezinswelvaart wordt een relatie gevonden met psychische problemen wanneer rekening wordt gehouden met de andere achtergrond variabelen: jongeren uit gezinnen met een hoog welvaartsniveau hebben minder kans op emotionele problemen en problemen met leeftijdgenoten dan jongeren uit gezinnen met een gemiddeld en laagwelvaartsniveau. De resultaten van Tabel 6.4 laten maar weinig verschillen in psychische problemen zien tussen autochtone en niet-westerse allochtone jongeren: allochtone leerlingen rapporteren minder vaak emotionele problemen en hyperactiviteit dan autochtone leerlingen. Ten slotte zijn bescheiden leeftijdseffecten gevonden voor emotionele problemen en problemen met leeftijdgenoten, waarbij oudere leerlingen meer problemen laten zien.

TRENDS 2005-2013

Vier en acht jaar geleden werd de SDQ eveneens afgenomen in het HBSC-onderzoek (Van Dorsselaer e.a., 2007; Van Dorsselaer e.a., 2010), hetgeen het mogelijk maakt om veranderingen in niveaus van psychische problemen in de afgelopen acht jaar te bestuderen. De vergelijking van de resultaten van 2013 met die van 2005 en 2009 laat een aantal significante verschillen zien, met name voor de leerlingen van het voortgezet onderwijs. Voor leerlingen op de basisschool zijn alleen veranderingen in hyperactiviteit gevonden tussen de drie HBSC onderzoeken: ten opzichte van 2009 (jongens en totale groep) en 2005 (meisjes en totale groep) rapporteren deze leerlingen vaker hyperactiviteit in 2013 (tabel 6.5). Voor leerlingen op het voortgezet onderwijs komen vergelijkbare verschillen in hyperactiviteit naar voren (tabel 6.6). Jongens en de totale groep rapporteren minder vaak hyperactiviteit in 2005 dan in 2009 en 2013, terwijl meisjes in 2005 minder vaak hyperactiviteit rapporteren dan in 2013. Ook is in zowel de totale groep als bij meisjes een significante stijging waarneembaar in emotionele problemen tussen 2009 en 2013. De daling in gedragsproblemen bij meisjes tussen 2005 en 2009 zet zich niet voort in 2013: ten opzichte van 2009 zijn de gedragsproblemen van meisjes iets (maar niet significant) toegenomen en liggen nu op een vergelijkbaar niveau als in 2005. Tussen 2009 en 2013 is er voor de totale groep en meisjes een stijging gevonden in totale problemen. Bij meisjes is er eveneens een stijging waarneembaar in deze problemen tussen 2005 en 2013.

Tabel 6.5 Trendgegevens 2005 – 2013 voor psychische problemen naar sekse, basisonderwijs (% , 2005 n= 1673, 2009 n= 1792, 2013 n = 1597)

	Jongens ¹			Meisjes ¹			Totaal ¹		
	2005	2009	2013	2005	2009	2013	2005	2009	2013
Probleemschalen									
Emotionele problemen	11.5	7.8	9.1	16.1	17.1	21.7	13.8	12.4	15.4
Gedragsproblemen	22.7	18.5	17.0	11.4	8.8	10.2	17.1	13.6	13.6
Hyperactiviteit	22.3 ^{ab}	18.8 ^a	25.7 ^b	14.8 ^a	18.6 ^{ab}	22.3 ^b	18.6 ^a	18.7 ^a	24.0 ^b
Problemen met leeftijdgenoten	18.2	14.2	14.4	15.7	13.7	14.3	17.0	14.0	14.3
Totale probleemscore²	19.6	14.6	17.3	15.2	14.8	17.5	17.4	14.7	17.4

¹ verschillende superscripten: verschillen tussen meetmomenten significant (BI niet overlappend)

² totale score is gebaseerd op de som van de vier probleemschalen (emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten)

Tabel 6.6 Trendgegevens 2005 – 2013 voor psychische problemen naar sekse, voortgezet onderwijs (% , 2005 n=5422, 2009 n= 5642, 2013 n = 5571)

	Jongens ¹			Meisjes ¹			Totaal ¹		
	2005	2009	2013	2005	2009	2013	2005	2009	2013
Probleemschalen									
Emotionele problemen	7.2	7.8	9.4	23.2 ^a	21.4 ^a	31.0 ^b	15.1 ^a	14.5 ^a	20.0 ^b
Gedragsproblemen	18.0	17.5	15.2	12.1 ^a	8.1 ^b	11.3 ^{ab}	15.1	12.9	13.3
Hyperactiviteit	19.3 ^a	25.4 ^b	27.1 ^b	22.3 ^a	23.6 ^{ab}	27.5 ^b	20.8 ^a	24.5 ^b	27.3 ^b
Problemen met leeftijdgenoten	16.6	12.9	13.1	12.4	9.0	12.3	14.6	11.0	12.7
Totale probleemscore²	13.7	14.6	16.0	19.2^a	14.6^b	24.1^c	16.4^{ab}	14.6^a	20.0^b

¹ verschillende superscripten: verschillen tussen meetmomenten significant (BI niet overlappend)

² totale score is gebaseerd op de som van de vier probleemschalen (emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten)

DE BELANGRIJKSTE FEITEN EN TRENDS

Prevalentie van psychische problemen

- Meisjes hebben veel meer emotionele problemen dan jongens, terwijl jongens meer gedragsproblemen laten zien dan meisjes.
- Psychische problemen lijken maar in beperkte mate te variëren met de leeftijd van de jongeren. Alleen voor emotionele problemen, en in mindere mate voor problemen met leeftijdgenoten, is een toename in problematiek gevonden naarmate leerlingen ouder worden.

Verschillen naar etniciteit, schoolniveau, gezinswelvaart en gezinsvorm

- Jongeren met een niet-westerse allochtone afkomst rapporteren minder hyperactiviteit en emotionele problemen dan autochtone leerlingen. Op de basisschool rapporteren allochtone jongeren echter vaker gedragsproblemen.
- Behalve voor emotionele problemen, nemen psychische problemen aanzienlijk af naarmate het schoolniveau van jongeren toeneemt. De grootste verschillen worden gevonden tussen VMBO-b- en VWO-leerlingen.
- Opvallend genoeg is alleen voor leerlingen op het voortgezet onderwijs een relatie gevonden tussen gezinswelvaart en psychische problemen. Jongeren uit gezinnen met een laag of gemiddeld welvaartsniveau rapporteren hogere niveaus van emotionele problemen, problemen met leeftijdgenoten en totale problemen dan jongeren uit gezinnen met een hoog welvaartsniveau.
- Er zijn duidelijke verschillen in psychische problemen tussen leerlingen uit volledige en onvolledige gezinnen. Jongeren uit onvolledige gezinnen laten een verhoogd risico zien op emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit en totale problemen ten opzichte van jongeren uit volledige gezinnen.

Trends 2005-2013

- Het niveau van psychische problemen van basisschoolleerlingen tussen 2005 en 2013 is redelijk stabiel. Er is echter wel sprake van een stijging in hyperactiviteit tussen 2009 en 2013.
- Op het voortgezet onderwijs is er een toename van hyperactiviteit tussen 2005 en 2013. Daarnaast zien we – met name bij meisjes - een toename tussen 2009 en 2013 in emotionele en totale problemen.

